CO JE MALÉ, TO JE HEZKÉ: KVANTITATIVNÍ ANALÝZA PŘÍPADŮ VOLBY MALÝCH VENKOVSKÝCH ŠKOL

SMALL IS BEAUTIFUL: PATTERNS IN CZECH FAMILIES' CHOICE OF SMALL RURAL SCHOOLS

Dominik Dvořák[1], **Petr Meyer**[2], **Silvie R. Kučerová**[2]

[1] Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, Praha
[2] Katedra geografie, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Ústí nad Labem

Abstrakt
Volba školy je významné téma spojené s pronikáním tržních mechanismů do školství, zkoumá se však především ve městech. Zde popisujeme, jak často je pro městské rodiče (druhou) volbou venkovská škola. Studie vychází z kompletních dat školské matriky mezi lety 2016 a 2019. Analyzujeme 5413 případů, kdy žák přestoupil do neúplně organizované školy, při tom se v 47 % jednalo o přestup z městské do venkovské školy. Data dále interpretujeme.

Klíčová slova: *volba školy, venkovské školy, malé školy, přestupy, Česko*

Abstract
School choice has been studied mainly in urban settings. In the paper, we deal with the question of how often rural school represents the second choice for Czech urban parents. The study is based on complete administrative microdata from the national registers between September 2016 and September 2019. We analyse 5413 cases of a student transferring to rural or other small school during primary school attendance; in 47% of case a student moved from a school in a city to a school in a rural settlement.

Keywords: *school choice, rural schools, small schools, transfers, Czechia*

1 ÚVOD

Odborníci i veřejnost si všímají rostoucího počtu českých rodin, které volí pro své dítě nespádovou základní školu. Tento fenomén je však diskutován především v kontextu měst. V zahraničí se pozornost zaměřuje i na venkovské školy (Roberts & Fuqua, 2021). V této studii zkoumáme, nakolik žáci migrují i do malých (a) venkovských škol.

2 TEORIE

Opakovaná volba školy může být projevem agentického jednání rodičů i signálem o rozdílech v kvalitě škol nebo o selhávání systému ve vztahu k určité skupině žáků (Fox & Buchanan, 2017; Koinzer et al., 2017; Welsh, 2017). V Česku se volba školy často odehrává v rámci veřejného školství. Z celkového počtu asi 3800 běžných základních škol zřizovaných obcemi je 2100 venkovských a 57 % z nich má pouze primární třídy. Migrace městských žáků do venkovských škol může být výrazem ocenění hodnot skutečně přítomných v malých komunitách i výrazem snu o bezpečném a srozumitelném mikrosvětě pro děti (Pospěch, 2021).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Provádíme explorativní analýzu administrativních dat založenou na propojování více databází (rejstříková, výkazová a matriková data MŠMT ČR za tři školní roky, sociogeografické údaje o obcích).

Východiskem bylo 97315 záznamů o mobilitě žáků, vzhledem k typu osídlení Česka se většina týkala mobility mezi městskými školami. O přestup do neúplné školy šlo v 7416 případů, z nich se u 5413 událostí podařilo identifikovat o původní i cílovou školu. V těchto datech hledáme prostřednictvím tabelací, vizualizací v kartogramech a grafech analýzy odlehlých hodnot pravidelnosti a vztahy.

4 VÝSLEDKY

U přestupů do neúplných škol jsme nalezli zhruba stejný podíl mobility rezidenční (žák současně změní obec bydliště) a nerezidenční, v tomto druhé případě jako primární důvod změny předpokládáme novou volbu školy. Případy,

kdy žák přestoupil ze školy ve městě do školy v sídle venkovského typu (ať už se změnou bydliště, nebo bez) tvořily 47 %. Žáci, kteří původně navštěvovali soukromou školu, opětovně směřují především do soukromé školy. Přestupy z veřejných do soukromých škol jsou asi třikrát častější než opačně; ovšem vzhledem k poměru obou typů škol existuje nezanedbatelný pohyb ze soukromých do veřejných škol. Data budou dále doplněna o analýzu první volby (zápisy do nespádových škol).

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Jedním z klíčových důvodů celosvětového zájmu o vzdělávání ve venkovských oblastech je potřeba porozumět rostoucí polarizaci mezi příležitostmi dostupnými v metropolitních oblastech a v jiných (zejména periferních) územích. Náš výzkum ukazuje potenciál administrativních dat pro sledování diferenciace nabídky a poptávky po vzdělávání v Česku. Současně se projevují limity zvoleného přístupu, dané mj. absencí řady důležitých údajů ve databázích resortu školství. Získaná data proto sloužila jako východisko pro další kvalitativní i kvantitativní analýzy založené na vlastním sběru dat.

6 LITERATURA

Fox, R. A., & Buchanan, N. K. (Eds.). (2017). *The Wiley handbook of school choice.* Wiley Blackwell. https://doi.org/10.1002/9781119082361

Koinzer, T., Nikolai, R., & Waldow, F. (2017). *Private schools and school choice in compulsory education: Global change and national challenge.* Springer Fachmedien.

Pospěch, P. (2021). *Neznámá společnost. Pohledy na současné Česko.* Host.

Roberts, Ph., & Fuqua, M. (2021). *Ruraling education research: Connections between rurality and the disciplines of educational research.* Springer.

Welsh, R. O. (2017). School hopscotch: A comprehensive review of K–12 student mobility in the United States. *Review of Educational Research*, 87(3), 475–511.

PODĚKOVÁNÍ

Tato prezentace je výstupem grantu GA ČR 20-18545S. Děkujeme pracovníkům odboru školské statistiky, analýz a informační strategie MŠMT ČR, kteří nám poskytli administrativní data.